

Invalidiliiton kannanotto kunnille ja hyvinvointialueille

YK:n vammaisyleissopimusta ja lakeja tulee noudattaa vammaisneuvostojen osallistamisessa

Invalidiliitto vaatii, että vammaisneuvostot otetaan täysimääräisesti ja aidosti mukaan kuntien ja hyvinvointialueiden päätöksentekoon. Vammaisneuvostojen osallistaminen ei ole vapaaehtoista, vaan lakisääteinen ja kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin perustuva velvollisuus. Invalidiliitto edellyttää konkreettisia toimia vammaisneuvostojen osallisuuden, vaikutusmahdollisuuksien ja toimintaedellytysten vahvistamiseksi.

YK:n vammaisyleissopimus ja lait edellyttävät aktiivista osallistamista

YK:n vammaisyleissopimus (artikla 4.3) velvoittaa osallistamaan vammaiset henkilöt ja heidän järjestönsä aktiivisesti kaikkien päätöksentekoon sekä turvaamaan heidän osallistumisensa yhteiskunnalliseen ja poliittiseen elämään (artikla 29). Vammaisneuvosto on kuntalain (28 §) ja hyvinvointialuelain (32 §) mukainen lakisääteinen vaikuttamistoimielin, jonka tehtävänä on varmistaa vammaisten henkilöiden osallistuminen heitä koskevaan päätöksentekoon kunnissa ja hyvinvointialueilla. Vammaisneuvostot ovat siis osa osallistuvaa demokratiaa, ja niiden kautta vammaiset henkilöt sekä heitä edustavat järjestöt voivat osallistua heitä koskevien asioiden suunnitteluun, valmisteluun, toteutukseen ja seurantaan lain edellyttämällä tavalla.

Vammaisneuvostojen osallisuus ei toteudu YK:n vammaisyleissopimuksen ja lakien edellyttämällä tavalla

Invalidiliiton saamien tietojen mukaan vammaisneuvostojen tosiasialliset vaikutusmahdollisuudet eivät toteudu YK:n vammaisyleissopimuksen ja lakien edellyttämällä tavalla. Neuvostoja ei oteta riittävän ajoissa mukaan päätösten valmisteluun, lausuntoja ei pyydetä systemaattisesti eikä neuvostoille aina toimiteta päätöksenteon kannalta olennaisia tietoja. Vammaisneuvostojen kannanotot voidaan myös jättää täysin huomiotta. Vammaisneuvostojen toimintaedellytyksissä, kuten resursseissa, kokoontumistiheydessä ja puhe- ja läsnäolo-oikeuksissa valtuuston ja lautakuntien kokouksissa on myös merkittäviä alueellisia eroja.

Myös Eduskunnan oikeusasiamies on ottanut asiaan kantaa tuoreessa ratkaisussaan (EOAK/2616/2024). Hyvinvointialue oli laiminlyönyt vammaisten henkilöiden osallistamisen ja siten laiminlyönyt vammaisten henkilöiden riittävän mahdollisuuden vaikuttaa ja osallistua vammaisia henkilöitä keskeisesti koskevan palvelun uudistuksen suunnitteluun, valmisteluun

ja seurantaan. Oikeusasiamies piti kansainväliseen ihmisoikeussopimukseen perustuvan velvollisuuden laiminlyöntiä erityisen moitittavana.

Hyvinvointialueilla ja kunnilla velvollisuus varmistaa vammaisneuvostojen tosiasiallinen osallisuus

Hyvinvointialueiden ja kuntien vastuulla on varmistaa, että vammaisneuvostoilla on riittävät rakenteelliset ja toiminnalliset edellytykset hoitaa lakisääteisiä tehtäviään. Tämä tarkoittaa selkeitä vaikutuskanavia, riittäviä resursseja sekä aitoa mahdollisuutta vaikuttaa päätöksentekoon kaikissa vammaisten henkilöiden elämään vaikuttavissa asioissa.

Vammaisneuvostojen tosiasiallisen osallisuuden varmistamiseksi Invalidiliitto vaatii, että kunnat ja hyvinvointialueet

- Noudattavat YK:n vammaissopimuksen sekä hyvinvointi- ja kuntalakien velvoitteita vammaisneuvostojen täysimääräisen osallisuuden varmistamiseksi.
- Ovat aktiivisia ja oma-aloitteisia vammaisneuvostojen osallistamisessa asioiden suunnitteluun, valmisteluun, toteutukseen ja seurantaan oikea-aikaisesti ja kaikilla hallinnonaluilla.
- Antavat vammaisneuvostojen edustajille puhe- ja läsnäolo-oikeudet lautakuntiin ja valtuustoihin sekä vammaisneuvostoille oikeuden tehdä aloitteita.
- Varmistavat vammaisneuvostoille riittävät resurssit ja toimintaedellytykset aidon osallisuuden varmistamiseksi kuten neuvostojen mahdollisuudet kokoontua riittävän usein.
- Huolehtivat siitä, että vammaisneuvostot saavat ajantasaiset ja riittävät tiedot heitä koskevista asioista riittävän aikaisessa vaiheessa.
- Hyödyntävät vammaisneuvostojen osaamista ja ottavat niiden näkemyksen aidosti huomioon päätöksenteossa.

INVALIDILIITTO RY

Helsingissä 5.2.2025

Janne Juvakka
toimitusjohtaja

Laura Andersson
johtaja, yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Lisätiedot: vastaava järjestöasiantuntija Mirva Kiiveri, mirva.kiiveri@invalidiliitto.fi, p. 044 765 0658.

Jakelu:

Kuntien ja hyvinvointialueiden johtavat viranhaltijat

Vammaisneuvostot

Kuntien ja hyvinvointialueiden johtajat

Kunnanvaltuustojen ja aluevaltuustojen puheenjohtajat ja jäsenet

Kunnanhallitusten ja aluehallitusten puheenjohtajat ja jäsenet